

Smernice Međunarodne advokatske komore o sukobu interesa u međunarodnoj arbitraži

Odobrene od strane Saveta IBA, 25. maja 2024. godine

Sadržaj

Predgovor	3
Uvod	5
Prvi deo: Opšti standardi o nepristrasnosti, nezavisnosti i saopštavanju bitnih činjenica	7
(1) Opšte načelo	7
(2) Sukobi interesa	7
(3) Dužnost arbitra da saopšti bitne činjenice	9
(4) Odricanje stranaka	11
(5) Obim primene	13
(6) Odnosi	13
(7) Dužnosti stranaka i arbitra	16
Drugi deo: Praktična primena opštih standarda	18
(1) Crvena lista neotklonjivih razloga	20
(2) Crvena lista otklonjivih razloga	20
(3) Narandžasta lista	21
(4) Zelena lista	24
Članovi radne grupe za reviziju Smernica iz 2014. godine	26

Međunarodna advokatska komora (International Bar Association)
Chancery House, 53-64 Chancery Lane, London WC2A 1QS, Velika Britanija
Tel: +44 (0)20 7842 0090 www.ibanet.org Sva prava zadržana
© Međunarodna advokatska komora 2024

Nijedan deo materijala zaštićenog ovom napomenom ne može se reprodukovati ili koristiti u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronskim ili mehaničkim sredstvima, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i preuzimanje informacija, bez pisane dozvole vlasnika autorskih prava.

A Note on Translations

This document was originally prepared in English by a working group of the International Bar Association and was adopted by IBA Council Resolution.

In the event of any inconsistency between the English language versions and the translations into any other language, the English language version shall prevail.

Translated by Jelena Todić (Wordstone, Paris) and Dina Prokić (Woods, Montreal), with the editorial support of Professor Maja Stanivuković (Faculty of Law, University of Novi Sad) and Assistant Professor Milena Đorđević (Faculty of Law, University of Belgrade).

Predgovor

Prve IBA Smernice o sukobu interesa u međunarodnoj arbitraži („Smernice“) pripremio je Odbor za arbitražu Međunarodne advokatske komore (putem radne grupe od 19 stručnjaka), a usvojio ih je Savet IBA 2004. godine. Smernice su odmah bile široko prihvaćene od strane međunarodne arbitražne zajednice i prepoznate kao pouzdan *soft law* instrument koji sadrži očekivane standarde u oblasti nepristrasnosti i nezavisnosti arbitara, kao i u oblasti njegove obaveze saopštavanja bitnih činjenica u određenim situacijama. Inovativni sistem „semafora“ sa crvenim, narandžastim i zelenim listama postao je opšteprihvaćena norma na više načina. Smernice predstavljaju opšteprihvaćen standard u pravnoj praksi; većina arbitražnih institucija, pa čak i sudovi, pozivaju se na njih kao na ključni skup načela u ovoj oblasti. Potreba za Smernicama nije sporna. Otvoreno je jedino pitanje na koji način bi one trebalo da se razvijaju kroz vreme kako bi odražavale promene u arbitražnoj praksi.

U skladu sa praksom Odbora IBA za arbitražu da na svakih deset godina procenjuje da li norme i smernice treba prilagoditi, Smernice su prvi put revidirane 2014. godine (nakon procene koju je sprovedla potkomisija od 27 članova). Pitanje da li, i u kojoj meri, revidirati Smernice zahteva pažljivo razmatranje, zasnovano na empirijskoj analizi njihove praktične primene – kako bi se utvrdilo da li postoji potreba za dodatnim pojašnjenjima ili unapređenjima. Kada je reč o skupu načela koji uživa široko priznanje, odlučivanje o obimu izmena predstavlja, po svojoj prirodi, delikatan proces. Cilj mora biti precizno prilagođavanje postojećeg režima, bez narušavanja njegove suštine. Mogu se pojaviti nesuglasice u vezi sa tim koliko stroge Smernice treba da budu, s obzirom na njihovu široku primenu – u privrednoj i investicionoj arbitraži, kao i u specijalizovanim arbitražama (npr. pomorska, sportska, robna arbitraža), među arbitrima koji su pravnici ali i stručnjaci van pravne profesije, itd. Svi ovi kriterijumi moraju se uzeti u obzir.

Pod vođstvom kopredsedavajućih Odbora IBA za arbitražu, Same Haridi (*Samaa Haridi*) (2022) i Valerije Galindez (*Valeria Galindez*) (2023), kao i kopredsedavajuće Potkomiteta IBA za smernice i pravila arbitraže IBA („Potkomitet“), Erike Stajn (*Erica Stein*), kojoj se kasnije pridružila Kladija Frutos-Piterson (*Claudia Frutos-Peterson*), formirana je nova Radna grupa za reviziju Smernica iz 2014. godine. Anketa koju je Potkomitet sproveo 2022. godine među stručnjacima iz oblasti arbitraže potvrdila je da Smernice i dalje predstavljaju koristan i efikasan alat, te da nema potrebe za njihovom potpunom reformom. Ipak, rezultati ankete ukazuju na određene oblasti koje bi mogle biti modernizovane ili dodatno prilagođene savremenoj praksi, uključujući: (i) arbitrovo saopštavanje bitnih činjenica; (ii) finansiranje od strane trećih lica; (iii) sukobe interesa u odnosu na sporna pitanja; (iv) organizacioni modeli za pravnike u različitim jurisdikcijama (npr. komore baristera (*barristers' chambers*), udruženja itd.); (v) veštaci; (vi) suverene države ili njihove agencije i instrumenti vlasti; (vii) arbitri koji nisu pravnici; (viii) društvene mreže. Članovi Radne grupe su raspoređeni u timove kako bi obradili ova pitanja, uz deveti tim koji je razmatrao da li bi trebalo uključiti dodatna pitanja koja nisu identifikovana anketom iz 2022. godine.¹ Predvodnici timova Radne grupe i njihovi članovi (više

¹ **Saopštavanje bitnih činjenica od strane arbitra:** Andre Abud (*André Abbud*); Žuli Bedar (*Julie Bédard*); Hulijana Kastiljo (*Juliana Castillo*); Kun Fan (*Kun Fan*); Dženifer Kirbi (*Jennifer Kirby*); Noradel Radžaj (*Noradèle Radjai*); Muhamed S. Abdel Vahab (*Mohamed S. Abdel Wahab*); Galina Žukova (*Galina Zukova*). **Finansiranje od strane trećih lica:** Krina Baltag (*Crina Baltag*); Alfredo Bular (*Alfredo Bullard*); Zarina Činoy (*Zarina Chinoy*); Alis Fremut-Volf (*Alice Fremuth-Wolf*); Tom Glazgou (*Tom Glasgow*); Dankan Votson (*Duncan Watson*). **Sukobi interesa u odnosu na sporna pitanja:** Lorens Bu (*Lawrence Boo*); Dži Hi Džang (*Ji Hi Jung*); Silvija Markili (*Silvia Marchilli*); Lusi Martinez (*Lucy Martinez*); Aleks Mur (*Alexis Mourre*); Malori Silberman (*Mallory Silberman*). **Organizacioni modeli za pravnike u različitim jurisdikcijama:** Folašejd Ali (*Folashade Alli*); Pjer Bjenvenu (*Pierre Bienvenu*); Beata Gesel (*Beata Gessel*); Sara Grimer (*Sarah Grimmer*); Barton Legum (*Barton Legum*); Luiz Rajli (*Louise Reilly*). **Veštaci:** Danijela Bambači (*Daniela Bambaci*); Pjer Burger (*Pierre Burger*); Stefani Koen (*Stephanie Cohen*); Frank Hormes (*Frank Hormes*); Jan Hajner Neden (*Jan Heiner Nedden*); Jiri Urban (*Jiří Urban*). **Suverene države ili njihove agencije i instrumenti vlasti:** Nikola Anžele (*Nicolas Angelet*); Giedre Aukštuolijene (*Giedrė Aukštuolienė*); Dijala Himenes (*Dyalá Jimenez*); Pal Kara (*Pál Kara*); Kristijan Lidli (*Christian Leathley*); Sami Tanus (*Sami Tannous*). **Arbitri koji nisu pravnici:** Ričard Apaun (*Richard Apphun*); Loren Fridman (*Lauren Friedman*); Marili Paralika (*Marily Paralika*); Šerina Peti (*Sherina Petit*); Pol Tišauer (*Paul Tichauer*); Ren Čing (*Ren Qing*). **Društvene mreže:**

od 60 članova ukupno) uložili su veliki trud kako bi završili svoj rad u roku od godinu dana. Ažurirana verzija Smernica dostavljena je na javnu konsultaciju, uključujući i stotinama arbitražnih institucija širom sveta. Komentari su prikupljeni i analizirani, a posebno su uzeti u obzir oni za koje je utvrđen konsenzus, pre nego što je usvojena konačna verzija Smernica.

Uvod u Smernice iz 2024. godine opisuje osnovne ciljeve Smernica i njihove najnovije verzije, nakon čega slede Opšti standardi o nepristrasnosti, nezavisnosti i dužnosti arbitra da saopšti strankama bitne činjenice (Prvi deo), kao i praktična primena Opštih standarda putem lista primene (Drugi deo).

Izmene u Smernicama imale su za cilj da naglase značaj Opštih standarda sadržanih u Prvom delu, koji se uvek moraju uzeti u obzir – i ne mogu biti podređeni – listama primene iz Drugog dela prilikom ocenjivanja sukoba interesa i potrebe za saopštavanjem od strane arbitara. Kada se ažurirane liste primene iz Drugog dela čitaju u svetlu ojačanih Opštih standarda iz Prvog dela, Smernice sada odražavaju nivo saopštavanja koji korisnici i arbitražna zajednica u celini trenutno očekuju od arbitara.

Odbor IBA za arbitražu duguje posebnu zahvalnost Valeriji Galindez (*Valeria Galíndez*) i Eriki Stajin (*Erica Stein*) za njihov ogroman i izuzetan rad, kao i dvojici sekretara Radne grupe² i liderima tima Radne grupe.³ Posebna zahvalnost se takođe upućuje bivšem predsedniku IBA i kopredsedavajućem Odbora za arbitražu Dejvidu Rivkinu (*David Rivkin*) za njegovu kontinuiranu podršku i entuzijazam u pružanju mudrih rešenja.

Smernice su dostupne za preuzimanje na: www.ibanet.org/resources.

Ksavije Favre-Bul (*Xavier Favre-Bulle*)

Čijan Bao (*Chiann Bao*)

Kopredsedavajući Odbora za arbitražu

Februara 2024. godine

Danijel Doža (*Dániel Dózsa*); Rikardo Dalmaso Markeš (*Ricardo Dalmaso Marques*); Silvi Bebohi Ebongo (*Sylvie Bebohi Ebongo*); Krista Muler (*Christa Mueller*); Harold No (*Harold Noh*); Jošimi Ohara (*Yoshimi Ohara*); Sofija de Sampaio Žaleš (*Sofia de Sampaio Jalles*). **Ostala pitanja:** Benan Arseven (*Benan Arseven*); Hilde van der Ban (*Hilde van der Baan*); Dejvid Blekmen (*David Blackman*); Danijel Hajlbron Krispim (*Daniel Heilbron Chrispim*); Sandra Gonzales (*Sandra González*); Halid Abu el Huda (*Khaled Abou El Houda*).

² Dejvid Blekmen (*David Blackman*); Vajva Dadval (*Viva Dadwal*).

³ Nikola Anželet (*Nicolas Angelet*); Krina Baltag (*Crina Baltag*); Danijel Doža (*Dániel Dózsa*); Sara Grimer (*Sarah Grimmer*); Jan Hajner Neden (*Jan Heiner Neden*); Marili Paralika (*Marily Paralika*); Luiz Rajli (*Louise Reilly*); Melori Silberman (*Mallory Silberman*); Hilde van der Ban (*Hilde van der Baan*); Galina Žukova (*Galina Zukova*).

Uvod

1. U međunarodnoj arbitraži, arbitri su dužni da saopšte informacije kako bi omogućili strankama da identifikuju i procene potencijalne sukobe interesa, a institucijama i nacionalnim sudovima da pravilno razmotre zahteve za izuzeće. Međutim, ovaj proces može biti složen jer pitanja sukoba interesa mogu biti suptilna, a odgovori zavise od konkretnog slučaja. Shodno tome, Odbor IBA za arbitražu je 2004. godine objavio smernice na ovu temu, uzimajući u obzir niz faktora, uključujući (i) fundamentalnu važnost nezavisnih i nepristrasnih arbitara, (ii) načelo autonomije volje stranaka, (iii) vreme, prirodu, obim, teret i druge praktične aspekte saopštavanja bitnih činjenica, kao i (iv) posledice i troškove koji mogu prosteći iz neosnovanih zahteva za izuzeće.
2. Smernice iz 2004. godine odražavale su stav da je tadašnjim standardima nedostajala dovoljna jasnoća i jednoobraznost u primeni. Stoga su u njima postavljeni „Opšti standardi i objašnjenja standarda” („Opšti standardi”). Opšti standardi su razvijeni kao osnovni izvor za procenu postojanja sukoba interesa (koristeći objektivni test „razumnog trećeg lica”) i obaveze saopštavanja bitnih činjenica (koristeći subjektivni test „u očima stranaka”).
3. Ipak, kako bi se promovisala veća doslednost i izbegli nepotrebni prigovori, povlačenja i izuzeća arbitara, Smernice iz 2004. godine su navele specifične situacije (klasifikovane u „Crvenu”, „Narandžastu” i „Zelenu listu”), sa ciljem da ilustruju Opšte standarde, pomognu arbitrima u izvršenju njihove dužnosti saopštavanja bitnih činjenica i omoguće strankama da procene da li saopštene informacije mogu izazvati sumnju u nezavisnost i nepristrasnost arbitra. Smatra se da postoji sukob interesa u situacijama navedenim u Crvenoj listi. Smatra se da situacije na Zelenoj listi ne stvaraju sukob interesa niti njegov privid. Situacije na Narandžastoj listi, u zavisnosti od činjenica konkretnog slučaja, mogu izazvati sumnju u očima stranaka i moraju stoga biti saopštene u skladu sa trećim Opštim standardom. Ove liste (poznate kao „Liste primene”) ažurirane su prilikom revizije Smernica 2014. godine. U reviziji iz 2024. godine, i Opšti standardi i Liste primene su dodatno unapređeni, uzimajući u obzir njihovu primenu u praksi od 2014. godine.
4. Smernice predstavljaju viđenje Odbora IBA za arbitražu o najboljoj aktuelnoj međunarodnoj praksi, čvrsto utemeljenoj na načelima izraženim u Opštim standardima. Opšti standardi i Liste primene zasnivaju se na zakonima, postupanju, sudskoj praksi i drugim odlukama u različitim jurisdikcijama, kao i na proceni i iskustvu glavnih učesnika u međunarodnoj arbitraži. Smernice nastoje da uspostave ravnotežu između različitih interesa stranaka, pravnih zastupnika,

arbitara i arbitražnih institucija, koji svi snose odgovornost za integritet, ugled i efikasnost međunarodne arbitraže. Kao i u prethodnim verzijama, članovi Radne grupe za reviziju Smernica iz 2014. godine i Potkomiteta za arbitražne smernice i pravila (2021–2023) dodatno su tražili i razmatrali mišljenja vodećih arbitražnih institucija, pravnika u oblasti privrednog prava i drugih učesnika u međunarodnoj arbitraži, putem javnih konsultacija na godišnjim sastancima IBA i drugim sastancima i anketama u međunarodnoj arbitražnoj zajednici. Primljeni komentari su pažljivo analizirani, a mnogi su usvojeni. Odbor IBA za arbitražu izražava zahvalnost brojnim institucijama i pojedincima na ozbiljnom razmatranju predloženih izmena.

5. Smernice se primenjuju na svaku međunarodnu arbitražu, bez obzira na to da li zastupanje stranaka obavljaju advokati ili zastupnici koji nisu advokati, kao i bez obzira na to da li kao arbitri služe stručnjaci iz oblasti prava ili drugih oblasti.
6. Ove Smernice ne zamenjuju nijedno merodavno nacionalno pravo, arbitražna pravila, kodekse ponašanja niti druge obavezujuće instrumente koje su stranke odabrale. Međutim, očekuje se da će, kao što je bio slučaj sa Smernicama iz 2004. i 2014. godine, kao i sa drugim pravilima i smernicama Odbora IBA za arbitražu, revidirane Smernice biti široko prihvaćene u međunarodnoj arbitražnoj zajednici i da će pomoći strankama, pravnim zastupnicima, arbitrima, institucijama i sudovima u rešavanju ovih važnih pitanja nepristrasnosti i nezavisnosti. IBA Odbor za arbitražu preporučuje da se Smernice primenjuju zdravorazumski i bez preterano formalističkog tumačenja.
7. Prvi deo Smernica sadrži načela koja uvek treba uzeti u obzir. Liste primene sadržane u drugom delu pokrivaju mnogobrojne situacije koje se često javljaju u praksi, ali ih ne treba tretirati kao iscrpne niti bi to one mogle biti. Odbor IBA za arbitražu će nastaviti da proučava kako se Smernice zaista primenjuju s ciljem njihovog daljeg unapređenja.
8. Godine 1987. IBA je objavila Pravila etike za međunarodne arbitre. Ta pravila obuhvataju više tema od ovih Smernica i ostaju na snazi u odnosu na pitanja koja nisu obrađena u Smernicama. Međutim, Smernice imaju prednost u odnosu na Pravila etike u onim oblastima koje su ovde regulisane.

Prvi deo: Opšti standardi o nepristrasnosti, nezavisnosti i saopštavanju bitnih činjenica¹

(1) Opšte načelo

Svaki arbitar mora biti nepristrasan i nezavisan od strana u sporu u trenutku prihvatanja imenovanja i mora ostati takav sve do donošenja konačne arbitražne odluke ili do potpunog okončanja postupka na drugi način.

Objašnjenje prvog Opšteg standarda:

Osnovno načelo na kojem se zasnivaju ove Smernice jeste da svaki arbitar mora biti nepristrasan i nezavisan od stranaka u sporu u trenutku prihvatanja imenovanja i mora ostati takav tokom celokupnog arbitražnog postupka, uključujući rok za ispravku ili tumačenje konačne odluke prema relevantnim pravilima, pod uslovom da je takav rok poznat ili lako utvrdiv. Ova se obaveza ne proteže na rok tokom kojeg se odluka može osporavati pred nadležnim sudovima ili organima. Dakle, ova obaveza arbitra prestaje kada arbitražni sud donese konačnu odluku i kada bude učinjena bilo kakva ispravka ili tumačenje prema relevantnim pravilima, ili kada istekne rok za njihovo traženje, kada je postupak potpuno okončan (na primer, usled poravnjenja), ili kada arbitar iz bilo kog razloga više nema nadležnost. Ukoliko se, nakon postupka poništaja odluke ili drugog odgovarajućeg postupka, spor ponovo uputi istom arbitražnom sudu, biće neophodno da arbitri ponovo saopšte bitne informacije i da se sprovede novo preispitivanje potencijalnih sukoba interesa.

(2) Sukobi interesa

- (a) Arbitar mora odbiti imenovanje ili, ukoliko je arbitraža već počela, odbiti da nastavi da deluje kao arbitar, ukoliko sumnja u svoju sposobnost da bude nepristrasan ili nezavisan.
- (b) Isti princip se primenjuje ako postoje ili su nastale nakon imenovanja činjenice ili okolnosti koje bi, iz ugla razumnog trećeg lica upoznatog sa relevantnim činjenicama i

¹ Engleska reč „*disclosure*“ mogla bi se neposredno prevesti kao „*otkrivanje*“ ili „*obelodanjivanje*“. Ipak, u kontekstu ovih smernica koje se odnose na sukobe interesa, smatramo najprimerenijim prevodom opisni izraz „*saopštavanje bitnih činjenica*“, odnosno „*obaveštavanje stranaka o bitnim činjenicama*“. Pod bitnim činjenicama se za potrebe ovog prevoda misli na okolnosti koje mogu opravdano izazvati sumnju u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra. Oba napred navedena prevoda sreću se u akademskoj upotrebi. Radi doslednosti, kroz ovaj dokument koristi se samo prva formulacija, „*saopštavanje bitnih činjenica*“.

okolnostima, izazvale opravdanu sumnju u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra, osim ako su stranke u sporu prihvatile arbitra u skladu sa uslovima iz četvrtog Opšteg standarda.

- (c) Sumnje se smatraju opravdanim ako bi razumno treće lice, upoznato sa relevantnim činjenicama i okolnostima, moglo zaključiti da postoji verovatnoća da će arbitar prilikom donošenja odluke biti pod uticajem faktora koji nisu zasnovani na meritumu predmeta koji su stranke izložile.
- (d) Opravdane sumnje u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra nužno postoje u svakoj od situacija navedenih na Crvenoj listi neotklonjivih razloga.

Objašnjenje drugog Opšteg standarda:

- (a) Ako arbitar sumnja u svoju sposobnost da postupa nepristrasno i nezavisno, dužan je da odbije imenovanje ili da odustane od daljeg delovanja. Ovaj standard primenjuje se bez obzira na fazu postupka. Reč je o osnovnom načelu ovih Smernica, čija je svrha da otkloni svaku nedoumicu i ojača poverenje u arbitražni proces.
- (b) Formulacija „nepristrasnost ili nezavisnost“ u drugom Opštem standardu potiče iz široko prihvaćenog člana 12 Model zakona Komisije Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL), koji se bavi izuzećem arbitara. Kao što je predviđeno članom 12.2 Model zakona, test za izuzeće arbitra je objektivian i zasniva se na perspektivi razumnog trećeg lica – tzv. *appearance test* – koji polazi od opravdanih sumnji u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra. Prilikom odlučivanja da li da odbije imenovanje ili da odbije da nastavi da deluje, arbitar treba da ima na umu objektivni standard za procenu relevantnih činjenica ili okolnosti. Arbitar mora da odbije imenovanje ili da odbije da nastavi da deluje u skladu sa Opštim standardom 2(b) ako postoji objektivian sukob interesa, osim ako stranke nisu izričito odustale od pozivanja na taj sukob u skladu sa četvrtim Opštim standardom.
- (c) Kada postoje opravdane sumnje, na primer u okolnostima opisanim u Crvenoj listi neotklonjivih razloga, arbitar treba da odbije imenovanje ili da odbije da nastavi da deluje. Međutim, postojanje opravdanih sumnji, na primer u okolnostima opisanim u Crvenoj listi otklonjivih razloga, može isto tako navesti arbitra da saopšti strankama informacije u skladu sa trećim Opštim standardom.
- (d) Zakoni i pravila koja se pozivaju na standard „opravdane sumnje“ (*justifiable doubts*) često ne sadrže njegovu preciznu definiciju. Ovaj Opšti standard ima za cilj da pruži kontekst za odlučivanje u takvim situacijama. Na primer, s obzirom na to da niko ne može

biti sudija u sopstvenom predmetu, arbitar ne može biti istovremeno i stranka u postupku. Zbog toga, sukob interesa koji proizlazi iz takve situacije ne može biti otklonjen saglasnošću strana.

(3) Dužnost arbitra da saopšti bitne činjenice

- (a) Ako postoje činjenice ili okolnosti koje bi u očima stranaka mogle izazvati sumnju u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra, arbitar je dužan da ih saopšti strankama, arbitražnoj instituciji ili drugom nadležnom organu za imenovanje (ukoliko postoji i ako to propisuju važeća institucionalna pravila), kao i drugim članovima arbitražnog veća, ako ih ima. Ova obaveza postoji kako pre tako i posle prihvatanja imenovanja – čim arbitar sazna za takve činjenice ili okolnosti. U skladu sa istražnom dužnošću arbitra, utvrđenom u Opštem standardu 7(d), pri odlučivanju da li je određene informacije potrebno otkriti, arbitar treba da uzme u obzir sve njemu poznate činjenice i okolnosti.
- (b) Prethodna izjava ili odricanje stranaka od pozivanja na moguće buduće sukobe interesa ne oslobađa arbitra stalne dužnosti saopštavanja bitnih činjenica, predviđene Opštim standardom 3(a).
- (c) Iz Opštih standarda 1 i 2(a) proizlazi da arbitri koji su saopštili određene činjenice smatraju sebe nezavisnim i nepristrasnim u odnosu na stranke uprkos tim činjenicama i stoga sposobnim da obavljaju svoje dužnosti. U suprotnom, odbili bi imenovanje na početku postupka ili bi podneli ostavku.
- (d) Svaka sumnja o tome da li arbitar treba da saopšti određene činjenice ili okolnosti, treba da se razreši u korist njihovog saopštavanja.
- (e) Ako arbitar zaključi da treba da saopšti bitne činjenice, ali mu profesionalna tajna ili druga pravila profesionalnog ponašanja to onemogućavaju, arbitar ne treba da prihvati imenovanje ili treba da podnese ostavku.
- (f) Na odluku arbitra o tome da li određene činjenice ili okolnosti treba da budu saopštene ne sme da utiče trenutna faza u kojoj se arbitražni postupak nalazi.
- (g) Propust arbitra da saopšti određene činjenice ili okolnosti koje bi u očima stranaka mogle izazvati sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost, ne znači nužno da postoji sukob interesa niti da posledica tog propusta mora da bude izuzeće.

Objašnjenje trećeg Opšteg standarda:

- (a) Dužnost arbitra da saopšti bitne činjenice, utvrđena Opštim standardom 3(a), zasniva se na načelu da stranke imaju pravo da budu u potpunosti informisane o svim činjenicama i okolnostima koje mogu biti od značaja iz njihove perspektive. Opšti standard 3(d)

propisuje da se svaka sumnja o tome da li arbitar treba da saopšti određene činjenice ili okolnosti mora rešavati u korist saopštavanja bitnih činjenica. Ipak, situacije kao one navedene u Zelenoj listi, koje ne mogu izazvati sumnju u očima stranaka jer, sa objektivne tačke gledišta u skladu sa drugim Opštim standardom, nema ni prividnog ni stvarnog sukoba interesa, ne moraju se saopštiti. Dalje, kako je predviđeno u Opštem standardu 3(c), saopštavanje bitnih činjenica ne podrazumeva da one nužno dovode do izuzeća arbitra. Obaveza saopštavanja bitnih činjenica iz Opšteg standarda 3(a) ima stalni karakter.

- (b) Odbor IBA za arbitražu razmatrao je praksu budućih arbitara da koriste izjave koje se odnose na činjenice ili okolnosti koje će eventualno nastupiti u budućnosti i na moguće sukobe interesa koji će iz toga proisteći – koje se ponekad nazivaju „izjavama koje zahtevaju odricanje unapred“ (*advance waivers*). Takve izjave ne oslobađaju arbitra njegove stalne dužnosti saopštavanja bitnih činjenica, u skladu sa Opštim standardom 3(a). Međutim, Smernice se ne izjašnjavaju o punovažnosti i pravnom dejstvu ovakvih prethodnih izjava ili odricanja, budući da se njihova punovažnost i efekat moraju ocenjivati u zavisnosti od konkretnog sadržaja izjave, okolnosti u kojima je data i merodavnog prava.
- (c) Samo saopštavanje ne podrazumeva postojanje sukoba interesa. Arbitar koji je informisao stranke smatra sebe nepristrasnim i nezavisnim u odnosu na njih, uprkos saopštenim činjenicama – u suprotnom bi odbio imenovanje ili podneo ostavku. Dakle, arbitar koji daje obaveštenje smatra da je sposoban da obavlja svoje dužnosti. Svrha tog saopštavanja bitnih činjenica jeste da omogući strankama da same procene da li se slažu sa ocenom arbitra i, ukoliko to žele, dodatno ispituju situaciju. Ovaj Opšti standard jasno ukazuje da saopštavanje bitnih činjenica ne može samo po sebi predstavljati osnov za sumnju koja bi opravdala izuzeće arbitra, niti može stvoriti pretpostavku u korist njegovog izuzeća. Umesto toga, zahtev za izuzeće može biti osnovan jedino ako je ispunjen objektivni test, poput onog izloženog u Objašnjenju drugog Opšteg standarda.
- (d-f) Saopštavanje bitnih činjenica ili izuzeće arbitra (u skladu sa drugim i trećim Opštim standardom) ne bi smeli da zavise od faze u kojoj se arbitražni postupak nalazi. Pri odlučivanju da li arbitar treba da saopšti bitne činjenice, odbije imenovanje ili se povuče iz postupka, relevantne su isključivo činjenice i okolnosti, a ne trenutna faza arbitražnog postupka niti moguće posledice njegovog povlačenja. Iako povlačenje arbitra nakon početka postupka može izazvati praktične poteškoće, razlikovanje obaveza s obzirom na fazu arbitražnog postupka bilo bi u suprotnosti sa načelima propisanim Opštim standardima.
- (g) Kao što je ukazano u Objašnjenju Opšteg standarda 3(c), zahtev za izuzeće arbitra može

biti uspešan samo ukoliko je ispunjen objektivni test. Iz toga proizlazi Opšti standard 3(g), koji jasno navodi da propust arbitra da saopšte određene činjenice ili okolnosti koje bi u očima stranaka, mogle izazvati sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost, ne znači nužno da postoji sukob interesa niti da bi takav propust automatski trebalo da dovede do izuzeća.

(4) Odricanje stranaka

- (a) Ako, u roku od 30 dana nakon
 - (i) prijema bilo kakvog saopštenja arbitra o bitnim činjenicama, ili
 - (ii) saznanja stranke o činjenicama ili okolnostima koje bi mogle predstavljati potencijalni sukob interesa arbitra,

stranka ne uloži izričit prigovor u vezi s tim arbitrom, osim u slučajevima koji su predviđeni u stavovima (b) i (c) ovog Opšteg standarda, smatra se da se ta stranka odrekla pozivanja na potencijalni sukob interesa u vezi s tim arbitrom na osnovu takvih činjenica ili okolnosti i ne može kasnije da uloži prigovor na osnovu tih istih činjenica ili okolnosti.

Smatraće se da je stranka saznala za bilo koje činjenice ili okolnosti iz tačke 4(a)(ii) ako bi ih razumna istraga mogla otkriti, pod uslovom da je takva istraga sprovedena na početku ili tokom arbitražnog postupka.

- (b) Ukoliko postoje činjenice ili okolnosti navedene u Crvenoj listi neotklonjivih razloga, svako odricanje stranke – uključujući izjave ili unapred data odricanja u smislu Opšteg standarda 3(b) – kao i svaki dogovor između stranaka da takvo lice bude arbitar, smatraće se ništavim i bez pravnog dejstva.
- (c) Lice ne bi trebalo da obavlja funkciju arbitra ukoliko postoji sukob interesa, uključujući one predviđene u Crvenoj listi otklonjivih razloga. Ipak, takvo lice može prihvatiti imenovanje ili nastaviti da obavlja funkciju arbitra ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi:
 - (i) sve stranke, svi arbitri i arbitražna institucija, ili drugi organ imenovanja (ako postoji), imaju potpuno saznanje o sukobu interesa; i
 - (ii) sve stranke izričito pristanu da to lice može obavljati funkciju arbitra uprkos sukobu interesa.
- (d) Arbitar može pomagati strankama u postizanju poravnjanja putem posredovanja, medijacije ili na drugi odgovarajući način, u bilo kojoj fazi arbitražnog postupka. Međutim, pre nego što preuzme takvu ulogu, arbitar treba da pribavi izričitu saglasnost stranaka da takvo angažovanje ne predstavlja osnov za njegovo izuzeće i da može nastaviti da obavlja funkciju arbitra. Takva izričita saglasnost smatra se važećim odricanjem od pozivanja na bilo kakav potencijalni sukob interesa koji može proizaći iz arbitrovog učešća u postupku

poravnanja, kao i iz informacija koje tom prilikom može saznati. Ukoliko pomoć arbitra ne dovede do konačnog poravnanja, stranke ostaju obavezane datim odricanjem. Ipak, u skladu sa Opštim standardom 2(a), bez obzira na izričitu saglasnost stranaka, arbitar je dužan da podnese ostavku ukoliko, kao posledicu svog učešća u postupku poravnanja, razvije sumnju u sopstvenu sposobnost da ostane nepristrasan ili nezavisan u nastavku arbitražnog postupka.

Objašnjenje četvrtog Opšteg standarda:

- (a) U skladu sa Opštim standardom 4(a), smatra se da se stranka odrekla prava da prigovori na potencijalni sukob interesa ukoliko u roku od 30 dana ne podnese prigovor. Ovaj rok počinje da teče od dana kada je stranka saznala, ili je razumno mogla saznati, za relevantne činjenice ili okolnosti — uključujući i putem postupka saopštavanja bitnih činjenica.
- (b) Opšti standard 4(b) izuzima iz obima primene Opšteg standarda 4(a) činjenice i okolnosti koje su navedene u Crvenoj listi neotklonjivih razloga. Pojedini arbitri daju izjave u kojim traže da se stranke unapred odreknu mogućnosti prigovaranja u pogledu činjenica ili okolnosti koje se mogu pojaviti u budućnosti. Međutim, bez obzira na takva odricanja, u skladu sa Opštim standardom 3(b), arbitar je obavezan da saopšti sve činjenice i okolnosti koje nastanu tokom arbitraže, usled njegove stalne dužnosti saopštavanja bitnih činjenica.
- (c) Bez obzira na postojanje ozbiljnog sukoba interesa – poput onih opisanih, primera radi, u Crvenoj listi otklonjivih razloga – stranke ponekad mogu želeći da upravo takvo lice angažuju kao arbitra. U takvim slučajevima, neophodno je uspostaviti ravnotežu između autonomije volje stranaka i osnovnog principa da arbitri moraju biti nepristrasni i nezavisni. Lica koja se nalaze u ozbiljnom sukobu interesa, u smislu primera iz Crvene liste otklonjivih razloga, mogu da obavljaju funkciju arbitra samo ako su stranke dale potpuno informisane i izričite izjave o odricanju od pozivanja na taj sukob interesa.
- (d) Sistemska mogućnost da arbitražni sud pomaže strankama u postizanju poravnanja tokom arbitražnog postupka tradicionalno postoji u pojedinim pravnim sistemima, dok u drugima ne postoji. Informisani pristanak stranaka za učešće arbitra u takvom procesu, dat pre njegovog početka, smatra se važećim odricanjem od pozivanja na bilo kakav potencijalni sukob interesa. U nekim pravnim sistemima, takva saglasnost mora biti data u pisanoj formi i potpisana od strane stranaka. U skladu sa zahtevima merodavnog prava, izričita saglasnost može takođe biti dovoljna ako je data na ročištu i zabeležena u zapisniku ili stenogramskim beleškama postupka. Kako bi se sprečila mogućnost da stranke kasnije koriste angažman arbitra u procesu poravnanja kao osnov za njegovo

izuzeće, Opšti standard jasno propisuje da odricanje ostaje na snazi čak i u slučaju neuspeha procesa poravnjanja. Prilikom davanja izričite saglasnosti, stranke treba da budu svesne potencijalnih posledica angažovanja arbitra u takvom procesu, uključujući i rizik da će arbitar, ukoliko posumnja u sopstvenu nepristrasnost ili nezavisnost, biti dužan da podnese ostavku.

(5) Obim primene

- (a) Ove Smernice se podjednako primenjuju na predsedavajućeg arbitražnog suda, arbitre pojedince i ko-arbitre, bez obzira na način njihovog imenovanja.
- (b) Arbitražni ili administrativni sekretari i pomoćnici, bilo da su dodeljeni pojedinačnom arbitru ili celokupnom arbitražnom sudu, podložni su istoj dužnosti nezavisnosti i nepristrasnosti kao i sami arbitri. Arbitražni sud snosi odgovornost da obezbedi poštovanje ove dužnosti u svim fazama arbitražnog postupka.

Objašnjenje petog Opšteg standarda:

- (a) Budući da svaki član arbitražnog suda ima obavezu da bude nepristrasan i nezavisan u odnosu na stranke, Opšti standardi ne prave razliku između arbitara pojedinca, predsedavajućih arbitražnog suda, arbitara koje imenuju stranke i onih koje imenuje arbitražna institucija.
- (b) Određene arbitražne institucije zahtevaju da arbitražni ili administrativni sekretari i pomoćnici potpišu izjavu o nezavisnosti i nepristrasnosti. Bez obzira na postojanje takvog zahteva, arbitražni i administrativni sekretari i pomoćnici arbitražnog suda podložni su istoj dužnosti nezavisnosti i nepristrasnosti – uključujući i obavezu saopštavanja bitnih činjenica – kao i sami arbitri. Arbitražni sud snosi odgovornost za obezbeđenje poštovanja ove dužnosti u svim fazama arbitraže. Štaviše, ova obaveza primenjuje se kako na sekretare i pomoćnike arbitražnog suda, tako i na sekretare i pomoćnike pojedinih članova arbitražnog suda.

(6) Odnosi

- (a) Arbitar se načelno poistovećuje sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem kod koga je zaposlen. Međutim, prilikom razmatranja relevantnosti određenih činjenica ili okolnosti – radi utvrđivanja postojanja potencijalnog sukoba interesa ili potrebe za njihovim saopštavanjem strankama – treba u svakom konkretnom slučaju uzeti u obzir sledeće: aktivnosti advokatske kancelarije ili poslodavca arbitra (ako ih ima), strukturu i način

njihovog poslovanja, kao i prirodu odnosa između arbitra i kancelarije odnosno poslodavca. Sama činjenica da advokatska kancelarija ili poslodavac arbitra ima profesionalni odnos sa jednom od stranaka ne mora nužno predstavljati osnov za sukob interesa niti za saopštavanje. Na sličan način, ukoliko je jedna od stranaka član iste grupe kao i lice sa kojim kancelarija ili poslodavac arbitra ima poslovni odnos, ta okolnost treba da se razmotri u svakom pojedinačnom slučaju, ali sama po sebi ne mora nužno predstavljati osnov za sukob interesa niti za saopštavanje bitnih činjenica.

- (b) Svako pravno ili fizičko lice koje ima kontrolni uticaj na stranku, neposredan ekonomski interes u predmetu spora ili obavezu da nadoknadi štetu toj stranci u vezi sa arbitražnom odlukom, može se smatrati za isto lice kao ta stranka.
- (c) Svako pravno ili fizičko lice nad kojim stranka ima kontrolni uticaj može se smatrati za isto lice kao ta stranka.

Objašnjenje šestog Opšteg standarda:

- (a) Potrebno je uspostaviti ravnotežu između interesa stranke da imenuje arbitra po svom izboru, koji može biti advokat u velikoj advokatskoj kancelariji ili zaposlen u nekom privrednom društvu ili drugoj organizaciji, i značaja očuvanja poverenja u nepristrasnost i nezavisnost međunarodnih arbitara. Načelno, arbitar se mora smatrati za isto lice kao njegova advokatska kancelarija ili poslodavac, ali aktivnosti te kancelarije ili poslodavca ne bi automatski trebalo da stvaraju sukob interesa. Faktori čiji značaj treba da bude razmotren u svakom pojedinačnom slučaju uključuju: (i) aktivnosti advokatske kancelarije ili poslodavca, uključujući prirodu, vreme i obim rada kancelarije ili poslodavca, (ii) strukturu i način rada advokatske kancelarije ili poslodavca, i (iii) odnos arbitra sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem. Opšti standard 6(a) koristi izraz „ima profesionalni odnos sa“ umesto „zastupa“ jer relevantne veze sa strankom mogu uključivati i druge aktivnosti osim pravnog zastupanja. Ako je stranka u arbitraži član grupe povezanih privrednih društava, postavljaju se posebna pitanja u vezi sa sukobom interesa. Pošto se korporativne strukture značajno razlikuju, univerzalno pravilo nije prikladno. Umesto toga, potrebno je uzeti u obzir konkretne okolnosti povezanosti sa drugim privrednim društvom u istoj grupi i odnos tog privrednog društva sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem arbitra u svakom pojedinačnom slučaju.

Razvoj organizacionih struktura za obavljanja međunarodne advokatske prakse otvara pitanje o tome šta se smatra advokatskom kancelarijom u kontekstu Opšteg standarda 6(a). Generalno, advokatska kancelarija za ove svrhe podrazumeva svako društvo u

kojem je arbitar partner ili sa kojem je formalno povezan, uključujući zaposlenje bilo kog ranga, kao pravni zastupnik ili savetnik. Organizacione strukture u kojima različite advokatske kancelarije sarađuju i/ili dele profit mogu predstavljati osnovu za zaključak da se arbitar smatra istim licem kao te druge advokatske kancelarije. Slično tome, iako ne bi trebalo izjednačavati komore baristera (*barristers' chambers*) sa advokatskim kancelarijama kada je reč o sukobu interesa, u nekim slučajevima može postojati obaveza saopštavanja bitnih činjenica zbog odnosa između baristera (*barristers*), stranaka i/ili pravnih zastupnika.

- (b) Posebno u slučajevima kada je stranka u međunarodnoj arbitraži pravno lice, druga pravna ili fizička lica mogu imati kontrolni uticaj na to pravno lice, neposredan ekonomski interes u ishod arbitražne odluke, ili obavezu da obeštete tu stranku u slučaju da bude doneta po nju negativna odluka. Svaku takvu situaciju treba ocenjivati pojedinačno, a Opšti standard 6(b) predviđa da se takva lica mogu smatrati u suštini tom istom strankom. Ova vrsta kontrole, interesa ili obaveze obeštećenja može se odnositi i na fizička lica, sa istim pravnim posledicama.

Treća lica koje finansiraju postupke i osiguravajuća društva mogu imati direktan ekonomski interes u pokretanje ili odbranu spora, kontrolni uticaj na stranku u arbitraži ili uticaj na tok postupka, uključujući izbor arbitara. Ove činjenice mogu biti relevantne pri odlučivanju da li ta lica treba poistovetiti sa jednom od stranaka.

- (c) U odnosu na društva, Opšti standard 6(c) predviđa da, ukoliko je matično privredno društvo stranka u postupku, njen ogranak može biti poistovećen sa njom, pod uslovom da matično privredno društvo ima kontrolni uticaj nad ogrankom. Isti rezultat važi i za fizička lica – na primer, ako je fizičko lice stranka u postupku, njegovo privredno društvo u privatnom vlasništvu, nad kojim ima kontrolni uticaj, može se smatrati poistovećenom sa tim fizičkim licem.

Kada je reč o državama, njihova organizacija obično obuhvata posebna pravna lica, kao što su regionalne ili lokalne vlasti, odnosno samostalne agencije, koje mogu biti pravno i politički nezavisne od centralne vlade. Takvi odnosi ne potpadaju nužno pod kriterijume „kontrolnog uticaja“ ili „direktnog ekonomskog interesa“. S obzirom na to da se odnosi između ovih entiteta znatno razlikuju, ne bi bilo prikladno primeniti univerzalno pravilo. Umesto toga, neophodno je razmotriti konkretne okolnosti odnosa i njihov značaj za konkretan arbitražni spor. Tako, u svim slučajevima kada su država, državni entitet, pododsek ili instrument stranka u arbitraži – čak i kada je status takvog entiteta sporan – arbitar bi trebalo da saopšti da ima odnos sa entitetima poput regionalnih ili lokalnih vlasti, autonomnih agencija ili državnih preduzeća, bez obzira na to da li imaju status

državnog organa ili posluju kao pravna lica privatnog prava, i obrnuto.

(7) Dužnosti stranaka i arbitra

- (a) Stranka je dužna da obavesti arbitra, arbitražni sud, druge stranke i arbitražnu instituciju ili drugi organ imenovanja (ako postoji) o:
- (i) svakom odnosu, direktnom ili indirektnom, između arbitra i:
 - stranke;
 - drugog društva iz iste grupe društva;
 - fizičkog ili pravnog lica koje ima kontrolni uticaj nad strankom u arbitraži;
 - fizičkog ili pravnog lica nad kojim stranka ima kontrolni uticaj; ili
 - bilo kog fizičkog ili pravnog lica koje ima direktan ekonomski interes u ishod arbitražne odluke, odnosno obavezu da obešteti stranku u vezi sa odlukom koja će biti doneta u arbitraži.
 - (ii) bilo kom drugom fizičkom ili pravnom licu za koje veruje da bi ga arbitar trebao uzeti u obzir prilikom saopštavanja informacija u skladu sa trećim Opštim standardom.

Stranka je dužna da to učini na sopstvenu inicijativu što je ranije moguće.

- (b) U cilju ispunjenja Opšteg standarda 7(a), stranka je dužna da sprovede razumne provere i pruži sve relevantne informacije koje su joj dostupne.
- (c) Stranka je dužna da obavesti arbitra, arbitražni sud, druge stranke i arbitražnu instituciju ili drugi nadležni organ za imenovanje (ukoliko postoji), o identitetu svog pravnog zastupnika koji učestvuje u arbitražnom postupku, kao i o postojanju bilo kakvog odnosa između tog pravnog zastupnika i arbitra – uključujući, ali ne ograničavajući se na, članstvo u istoj komori baristera (*barristers' chambers*). Ova obaveza važi i pri svakoj promeni u sastavu pravnog tima, a informacije se moraju dostaviti na sopstvenu inicijativu i što je ranije moguće.
- (d) Arbitar je dužan da sprovede razumne provere kako bi identifikovao bilo kakav sukob interesa, kao i sve činjenice ili okolnosti koje bi, sa stanovišta razumnog posmatrača, mogle izazvati sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost. Propust da se otkrije postojanje sukoba ne može se opravdati neznanjem, ukoliko arbitar prethodno nije sproveo takve razumne provere.

Objašnjenje sedmog Opšteg standarda:

- (a) Stranke su dužne da saopšte postojanje svakog odnosa sa arbitrom. Saopštavanjem

postojanja takvih odnosa ima za cilj da umanja rizik od neosnovanog osporavanja nepristrasnosti ili nezavisnosti arbitra na osnovu informacija koje bi mogle biti otkrivene nakon njegovog imenovanja. Obaveza stranaka da saopšte postojanje bilo kakvog odnosa, direktnog ili indirektnog, između arbitra i stranke (i/ili drugog privrednog društva iz iste grupe privrednih društava, i/ili pojedinca koji ima kontrolni uticaj na stranku u arbitraži i/ili na bilo koje pravno ili fizičko lice nad kojim stranka ima kontrolni uticaj), odnosi se i na odnose sa pravnim ili fizičkim licem koje ima direktan ekonomski interes u odluci ili obavezu da obešteti stranku u vezi sa odlukom koja će biti doneta u arbitraži, kao što je pravno lice koje finansira arbitražni postupak.

Kada dostavljaju listu fizičkih i pravnih lica za koje stranke smatraju da bi arbitri trebalo da ih uzmu u obzir pri davanju izjava o nepristrasnosti, stranke su obavezne da objasne odnos ovih fizičkih i pravnih lica prema sporu.

- (b) Kako bi ispunile svoju obavezu saopštavanja bitnih činjenica, stranke su dužne da istraže sve informacije od značaja koje su im razumno dostupne. Pored toga, svaka stranka u arbitraži je dužna, od samog početka i tokom celog trajanja postupka, da uloži razuman napor u pribavljanju i otkrivanju dostupnih informacija koje, u skladu sa Opštim standardima, mogu uticati na nepristrasnost ili nezavisnost arbitra.
- (c) Pravni zastupnici koji savetuju ili učestvuju u arbitraži moraju biti identifikovani od strane stranaka što je pre moguće. Obaveza stranke da otkrije identitet pravnog zastupnika koji savetuje ili učestvuje u arbitraži odnosi se na sve članove pravnog tima te stranke i postoji od samog početka postupka.
- (d) Da bi ispunili svoju obavezu saopštavanja bitnih činjenica prema Smernicama, arbitri su obavezni da istraže sve informacije od značaja koje su im razumno dostupne.

Drugi deo: Praktična primena Opštih standarda

1. Kako bi imale stvaran praktični uticaj, Smernice se, putem Lista primene, bave situacijama koje se verovatno mogu javiti u savremenoj arbitražnoj praksi. Međutim, ove Liste ne mogu obuhvatiti sve moguće okolnosti, te u svakom slučaju Opšti standardi treba da budu odlučujući. Drugim rečima, Opšti standardi imaju prednost u odnosu na ilustrativne primere iz Lista primene.
2. Crvena lista se sastoji od dva dela: "Crvene liste od koje se ne može odstupiti" (vidi Opšte standarde 2(d) i 4(b); u daljem tekstu: "Crvena lista neotklonjivih razloga") ; i "Crvene liste od koje je odstupanje moguće" (vidi Opšti standard 4(c); u daljem tekstu: "Crvena lista otklonjivih razloga"). Ove liste nisu iscrpne i detaljno opisuju konkretne situacije koje, u zavisnosti od činjenica datog slučaja, dovode do opravdanih sumnji u nepristrasnost i nezavisnost arbitra. To jest, u ovim okolnostima, sukob interesa postoji sa stanovišta razumnog trećeg lica koje ima znanje o činjenicama i okolnostima od značaja (vidi Opšti standard 2(b)). Crvena lista neotklonjivih razloga uključuje situacije koje proizilaze iz prevladavajućeg načela da niko ne može biti sudija u svojoj stvari. Stoga, prihvatanje takve situacije ne može otkloniti sukob. Crvena lista otklonjivih razloga pokriva situacije koje su ozbiljne, ali ne tako teške. Zbog svoje ozbiljnosti, za razliku od okolnosti opisanih u Narandžastoj listi, ove situacije se tretiraju kao situacije od kojih se može odstupiti, ali samo ako i kada stranke, koje su upoznate sa činjenicom da postoji sukob interesa, izričito iskažu svoju spremnost da im takvo lice postupa kao arbitar, kao što je navedeno u Opštem standardu 4(c).
3. Narandžasta lista je neiscrpna lista konkretnih situacija koje, u zavisnosti od činjenica datog slučaja, mogu, u očima stranaka, izazvati sumnju u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra. Narandžasta lista tako odražava situacije koje bi potpale pod Opšti standard 3(a), sa posledicom da arbitar ima dužnost da saopšti takve situacije. U svim ovim situacijama, smatra se da su stranke prihvatile arbitra ako, nakon arbitrovog saopštenja, nije blagovremeno uložena prigovor, kao što je utvrđeno u Opštem standardu 4(a).
4. Saopštenje bitnih činjenica od strane arbitra ne podrazumeva postojanje sukoba interesa; niti bi trebalo da samo po sebi rezultira izuzećem arbitra ili pretpostavkom u vezi izuzeća. Svrha saopštavanja je da se stranke obaveste o situaciji koju bi one možda želele dalje da istraže kako bi utvrdile da li objektivno – to jest, sa stanovišta razumnog trećeg lica koje ima saznanja o relevantnim činjenicama i okolnostima – postoje opravdane sumnje u nepristrasnost ili nezavisnost arbitra. Ako je zaključak da ne postoje opravdane sumnje, arbitar može da postupa. Pored situacija obuhvaćenih Crvenom listom neotklonjivih razloga, arbitar može da

postupa ako stranke nisu blagovremeno uložile prigovor ili, u situacijama koje su obuhvaćene Crvenom listom otklonjivih razloga, ako postoji posebno prihvatanje od strane stranaka u skladu sa Opštim standardom 4(c). Ako stranka zahteva izuzeće arbitra, arbitar ipak može da postupa, ako organ koji odlučuje o izuzeću odluči da navedeni razlog za izuzeće ne ispunjava objektivni test za izuzeće opisan u Objašnjenju Opšteg standarda 2.

5. Naknadni zahtev za izuzeće na osnovu činjenice da arbitar nije otkrio takve činjenice ili okolnosti ne bi trebalo da automatski dovede do neimenovanja, kasnijeg izuzeća, ili uspešnog osporavanja arbitražne odluke. Kao što je predviđeno u Opštem standardu 3(g), nesaopštavanje ne može samo po sebi da učini arbitra pristrasnim ili zavisnim: samo činjenice ili okolnosti koje arbitar nije saopštio mogu da proizvedu taj efekat.
6. U vezi sa situacijama koje nisu navedene u Narandžastoj listi ili koje su izvan vremenskih ograničenja koja se koriste u delovima Narandžaste liste, ne postoji pretpostavka da bi trebalo saopštiti takve situacije. Međutim, arbitar treba da proceni od slučaja do slučaja da li je data situacija, iako nije spomenuta u Narandžastoj listi, ipak takva da izaziva sumnju u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost u očima stranaka. S obzirom na to da je Narandžasta lista neiscrpna lista primera, mogu postojati situacije koje nisu pomenute, a koje, u zavisnosti od okolnosti, možda moraju biti saopštene od strane arbitra. Takav može biti slučaj, na primer, u slučaju ponavljanja prošlih imenovanja od strane iste stranke ili istog pravnog zastupnika nakon trogodišnjeg perioda predviđenog u Narandžastoj listi, ili kada arbitar istovremeno deluje kao pravni zastupnik u nepovezanom predmetu u kojem se postavljaju slična pitanja. Isto tako, imenovanje arbitra od strane iste stranke ili istog pravnog zastupnika koji se pojavljuje pred arbitrom, dok je predmet u toku, će, u zavisnosti od okolnosti, možda morati da bude saopšteno. Iako Smernice ne zahtevaju u svakom slučaju da arbitar saopšti činjenicu da je ranije bio član istog arbitražnog veća sa drugim članom tog veća ili sa jednim od pravnih zastupnika u tekućem postupku, arbitar bi trebalo da u svakom pojedinačnom slučaju proceni da li njegovo često učešće – bilo u svojstvu pravnog zastupnika bilo u svojstvu arbitra – sa drugim članom arbitražnog veća može, u očima stranaka, stvoriti percepciju neravnoteže unutar veća, koja bi, u zavisnosti od konkretnih činjenica i okolnosti, mogla dovesti do sumnje u njegovu nepristrasnost ili nezavisnost. Ukoliko zaključi da takva percepcija može postojati, arbitar je dužan da tu činjenicu saopšti.
7. Zelena lista predstavlja neiscrpnu listu konkretnih situacija u kojima, ni prema subjektivnom ni prema objektivnom standardu, ne postoji – niti može postojati – stvarni ili prividni sukob interesa. Shodno tome, arbitar nije obavezan da saopšti okolnosti koje potpadaju pod Zelenu listu. Kao što je navedeno u Objašnjenju Opšteg standarda 3(a), Zelena lista odražava načelo

da dužnost saopštavanja bitnih činjenica ima svoja razumna ograničenja.

8. Granica između kategorija koje sačinjavaju Liste može biti tanka. Može se raspravljati o tome da li bi određena situacija trebalo da bude na jednoj Listi umesto na drugoj. Takođe, Liste sadrže, za različite situacije, opšte termine kao što su „značajan“ i „relevantan“. Liste odražavaju međunarodne principe i najbolje prakse u meri u kojoj je to moguće. Dalja definicija normi, koje treba razumno tumačiti u svetlu činjenica i okolnosti u svakom slučaju, bila bi kontraproduktivna.

(1) Crvena lista neotklonjivih razloga

- 1.1. Postoji identitet između stranke i arbitra, ili je arbitar pravni zastupnik u toj arbitraži, ili zaposleni kod fizičkog ili pravnog lica koje je stranka u arbitraži.
- 1.2. Arbitar je menadžer, direktor ili član nadzornog odbora, ili ima kontrolni uticaj na jednu od stranaka ili na pravno lice koje ima direktan ekonomski interes u odluci koja će biti doneta u arbitraži.
- 1.3. Arbitar ima značajan finansijski ili lični interes u jednoj od stranaka ili u ishod slučaja.
- 1.4. Arbitar trenutno ili redovno savetuje stranku ili povezano lice² stranke, i arbitar ili njegova advokatska kancelarija ili poslodavac arbitra od toga ostvaruje značajan finansijski prihod.

(2) Crvena lista otklonjivih razloga

- 2.1. Odnos arbitra prema sporu:
 - 2.1.1. Arbitar je stranci ili povezanom licu jedne od stranaka dao pravni savet ili stručno mišljenje o sporu.
 - 2.1.2. Arbitar je prethodno bio uključen u isti spor.
- 2.2. Direktan ili indirektan interes arbitra u sporu:
 - 2.2.1. Arbitar poseduje akcije, direktno ili indirektno, u jednoj od stranaka ili u filijali jedne od stranaka, pri čemu je ova stranka ili filijala u privatnom vlasništvu.
 - 2.2.2. Blizak član porodice³ arbitra ima značajan ekonomski interes u ishodu spora.
 - 2.2.3. Arbitar, ili blizak član porodice arbitra, ima blisku vezu sa licem koje nije stranka, a koje

² U svim Listama primene, termin „povezano lice“ obuhvata sva privredna društva u grupi privrednih društava, uključujući matična privredna društva i/ili pojedinca koji ima kontrolni uticaj na stranku u arbitraži i/ili bilo koje fizičko ili pravno lice nad kojim stranka ima kontrolni uticaj.

³ U svim Listama primene, izraz „blizak član porodice“ odnosi se na bračnog supružnika, brata ili sestru, dete, roditelja ili životnog partnera, kao i na svakog drugog člana porodice sa kojim postoji blizak odnos.

može biti odgovorno po regresnom zahtevu stranke koja nije bila uspešna u sporu.

2.3. Odnos arbitra sa strankama ili pravnim zastupnikom:

- 2.3.1. Arbitar trenutno ili redovno zastupa ili savetuje jednu od stranaka, ili povezano lice jedne od stranaka, ali od toga ne ostvaruje značajan finansijski prihod.
- 2.3.2. Arbitar trenutno zastupa ili savetuje advokata ili advokatsku kancelariju koji postupaju u svojstvu pravnog zastupnika jedne od stranaka.
- 2.3.3. Arbitar je advokat u istoj advokatskoj kancelariji kao i pravni zastupnik jedne stranke.
- 2.3.4. Arbitar je menadžer, direktor ili član nadzornog odbora, ili ima kontrolni uticaj u povezanom licu jedne od stranaka, ako je povezano lice direktno uključeno u sporna pitanja u arbitraži.
- 2.3.5. Advokatska kancelarija ili poslodavac arbitra (ali ne sam arbitar) su ranije bili uključeni u predmet, ali je taj angažman prekinut.
- 2.3.6. Advokatska kancelarija ili poslodavac arbitra trenutno ima značajan imovinski odnos sa jednom od stranaka, ili sa povezanim licem jedne stranke.
- 2.3.7. Arbitar ima blizak porodični odnos sa jednom od stranaka, ili sa menadžerom, direktorom ili članom nadzornog odbora, ili bilo kojim licem koje ima kontrolni uticaj u jednoj od stranaka, ili u povezanom licu jedne od stranaka, ili sa pravnim zastupnikom stranke.
- 2.3.8. Blizak član porodice arbitra ima značajan finansijski ili lični interes u jednoj od stranaka, ili u povezanom licu jedne od stranaka.

(3) Narandžasta lista

3.1. Usluge za jednu od stranaka ili drugo učešće u predmetu:

- 3.1.1. Arbitar je, u poslednje tri godine, postupao kao pravni zastupnik jedne od stranaka, ili povezanog lica jedne od stranaka, ili je prethodno savetovao ili je konsultovan od strane stranke, ili povezanog lica stranke, koja ga je imenovala u predmetu koji nije povezan sa konkretnim sporom, ali arbitar i stranka, ili povezano lice stranke, sada nisu u takvom odnosu.
- 3.1.2. Arbitar je, u poslednje tri godine, bio pravni zastupnik protiv jedne od stranaka ili povezanog lica jedne od stranaka, u predmetu koji nije povezan sa konkretnim sporom.
- 3.1.3. Arbitar je u poslednje tri godine, imenovan za arbitra dva ili više puta od strane iste

stranke, ili povezanog lica jedne od stranaka.⁴

- 3.1.4. Arbitar je, u poslednje tri godine, u dva ili više navrata, bio imenovan od strane jedne stranke ili povezanog lica jedne od stranaka u predmetima koji nisu povezani sa konkretnim sporom da pomaže u simulacijama suđenja ili pripremama ročišta.
 - 3.1.5. Arbitar trenutno služi, ili je služio u poslednje tri godine, kao arbitar ili pravni zastupnik u drugoj arbitraži o povezanom pitanju ili predmetu koji se tiče jedne od stranaka ili povezanog lica jedne od stranaka.
 - 3.1.6. Arbitar trenutno postupa ili je postupao u poslednje tri godine, kao veštak za jednu od stranaka ili povezano lice jedne od stranaka u predmetu koji nije povezan sa konkretnim sporom.
 - 3.1.7. Advokatska kancelarija ili poslodavac arbitra trenutno pruža ili redovno pruža usluge jednoj od stranaka ili povezanom licu jedne od stranaka, ali to ne predstavlja značajan imovinski odnos za advokatsko društvo ili poslodavca, odvija se bez učešća arbitra i te usluge se ne odnose na tekući spor.
 - 3.1.8. Advokatska kancelarija ili druga pravna organizacija koja deli značajne naknade ili druge prihode sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem arbitra, pruža usluge jednoj od stranaka ili povezanom licu jedne od stranaka pred arbitražnim sudom.
- 3.2. Odnos između arbitra i drugog arbitra ili pravnog zastupnika:
- 3.2.1. Arbitar i drugi arbitar su advokati u istoj advokatskoj kancelariji ili imaju istog poslodavca.
 - 3.2.2. Arbitar i drugi arbitar, ili advokat jedne od stranaka, su članovi iste komore baristera.
 - 3.2.3. Arbitar je, u poslednje tri godine, bio partner ili je na drugi način bio povezan sa drugim arbitrom ili bilo kojim od pravnih zastupnika u arbitraži.
 - 3.2.4. Advokat u advokatskoj kancelariji arbitra je arbitar u drugom sporu o povezanom pitanju ili predmetu koji uključuje istu stranku ili stranke, ili povezano lice jedne od stranaka.
 - 3.2.5. Blizak član porodice arbitra je partner ili zaposlen u advokatskoj kancelariji koja predstavlja jednu od stranaka, ali ne pomaže u sporu.
 - 3.2.6. Postoji blisko lično prijateljstvo između arbitra i pravnog zastupnika stranke.
 - 3.2.7. Postoji neprijateljstvo između arbitra i pravnog zastupnika koji se pojavljuje u arbitraži.

⁴ U određenim vrstama arbitraže, kao što su pomorska, sportska ili arbitraža u vezi sa robom, arbitri mogu biti izabrani iz specijalizovanog kruga pojedinaca ili sa obavezne liste. Stranke koje deluju u tim oblastima mogu biti upoznate sa običajem ili praksom po kojoj stranke često imenuju istog arbitra u različitim predmetima. U takvim slučajevima, iako može biti poželjno saopštiti više imenovanja, u skladu sa odeljkom 3.1.3, obim saopštavanja i posledice ponovljenih imenovanja mogu se razlikovati od onih predviđenih ovim Smernicama.

- 3.2.8. Arbitar je, u poslednje tri godine, imenovan za arbitra više od tri puta od strane istog pravnog zastupnika, ili iste advokatske kancelarije.
- 3.2.9. Arbitar je, u poslednje tri godine, imenovan za veštaka više od tri puta od strane istog pravnog zastupnika, ili iste advokatske kancelarije.
- 3.2.10. Arbitar je, u poslednje tri godine, imenovan da pomaže u simulacijama suđenja ili pripremama ročišta više od tri puta od strane istog pravnog zastupnika, ili iste advokatske kancelarije.
- 3.2.11. Arbitar i drugi arbitar, ili pravni zastupnik jedne od stranaka u arbitraži, trenutno postupaju ili su postupali zajedno u poslednje tri godine kao zastupnici iste stranke.
- 3.2.12. Arbitar i pravni zastupnik jedne od stranaka trenutno postupaju kao arbitri u drugoj arbitraži.
- 3.2.13. Arbitar i njegov kolega arbitar ili kolege arbitri trenutno postupaju zajedno kao arbitri u drugoj arbitraži.
- 3.3. Odnos između arbitra i stranke i/ili drugih lica uključenih u arbitražu:
- 3.3.1. Advokatska kancelarija arbitra trenutno deluje nasuprot jedne od stranaka, ili filijale jedne od stranaka.
- 3.3.2. Arbitar je bio povezan sa veštakom, strankom ili povezanim licem jedne od stranaka, u profesionalnom svojstvu, kao npr. bivši zaposleni ili partner.
- 3.3.3. Postoji blisko lično prijateljstvo između arbitra i menadžera ili direktora ili člana nadzornog odbora: stranke; pravnog lica koje ima direktan ekonomski interes u odluci koja će biti doneta u arbitraži; ili bilo kog lica koje ima kontrolni uticaj, kao što je udeo kontrolnog akcionara, na jednu od stranaka ili na povezano lice jedne od stranaka ili svedoka ili veštaka.
- 3.3.4. Postoji neprijateljstvo između arbitra i menadžera ili direktora ili člana nadzornog odbora: stranke; pravnog lica koje ima direktan ekonomski interes u odluci koja će biti doneta u arbitraži; ili bilo kog lica koje ima kontrolni uticaj, kao što je udeo kontrolnog akcionara, na jednu od stranaka ili na povezano lice jedne od stranaka ili svedoka ili veštaka.
- 3.3.5. Ako je arbitar bivši sudija i ako je u poslednje tri godine sudio u značajnom predmetu u koji je bila uključena jedna od stranaka, ili povezano lice jedne od stranaka.
- 3.3.6. Arbitar angažuje veštaka iz datog arbitražnog postupka u nekom drugom predmetu u kojem arbitar deluje kao pravni zastupnik.
- 3.4. Druge okolnosti:

- 3.4.1. Arbitar je vlasnik akcija, direktno ili indirektno, koje predstavljaju (bilo zbog broja ili apoeni) značajno učešće u jednoj od stranaka ili u povezanom licu jedne od stranaka, pri čemu su ova stranka ili njeno zavisno društvo javno kotirani.
- 3.4.2. Arbitar je javno zastupao stav o predmetu, bilo da je u objavljenom radu ili govoru, putem društvenih mreža ili onlajn profesionalnih platformi za povezivanje, ili na drugi način.
- 3.4.3. Arbitar ima izvršnu ili drugu poziciju u sklopu koje donosi odluke u instituciji koja administrira spor ili u organu imenovanja u vezi sa sporom, i u toj poziciji je učestvovao u odlukama u vezi sa arbitražom.
- 3.4.4. Arbitar je menadžer, direktor ili član nadzornog odbora, ili ima kontrolni uticaj na povezano lice jedne od stranaka, ako povezano lice nije direktno uključeno u sporna pitanja u arbitraži.

(4) Zelena lista

4.1. Prethodno izneta pravna mišljenja:

- 4.1.1. Arbitar je prethodno izrazio pravno mišljenje (na primer, u članku u pravnom časopisu ili na javnom predavanju) u vezi sa pitanjem koje se takođe postavlja u arbitraži (ali to mišljenje nije usmereno na konkretan predmet).

4.2. Trenutno obavljanje usluga za jednu od stranaka:

- 4.2.1. Neka advokatska kancelarija, u saradnji ili u savezu sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem arbitra, koja ne deli značajne honorare ni druge prihode sa advokatskom kancelarijom ili poslodavcem arbitra, pruža usluge jednoj od stranaka ili povezanom licu jedne od stranaka, u predmetima koji nisu povezani sa konkretnim sporom.

4.3. Kontakti sa drugim arbitrom ili pravnim zastupnikom jedne od stranaka:

- 4.3.1. Arbitar ima odnos sa drugim arbitrom ili sa pravnim zastupnikom jedne od stranaka, preko članstva u istom profesionalnom udruženju, ili društvenoj ili dobrotvornoj organizaciji, ili preko društvene mreže.
- 4.3.2. Arbitar i pravni zastupnik jedne od stranaka su prethodno zajedno postupali kao arbitri.
- 4.3.3. Arbitar predaje na istom fakultetu ili u školi kao i drugi arbitar ili pravni zastupnik jedne od stranaka, ili služi kao funkcioner profesionalnog udruženja ili društvene ili dobrotvorne organizacije sa drugim arbitrom ili pravnim zastupnikom jedne od stranaka.
- 4.3.4. Arbitar je govorio na jednoj ili više konferencija, bio moderator ili organizator jedne ili više konferencija, ili učestvovao na seminarima ili radnim grupama profesionalne,

društvene ili dobrotvorne organizacije, sa drugim arbitrom ili pravnim zastupnikom stranaka.

4.4. Kontakti između arbitra i jedne od stranaka:

4.4.1. Arbitar je imao početni kontakt sa strankom ili povezanim licem stranke (ili njenim pravnim zastupnikom) pre imenovanja, ako se ovaj kontakt svodi na njegovu dostupnost i kvalifikacije za obavljanje dužnosti, ili na imena mogućih kandidata za predsednika suda, a ne odnosi se na suštinu ili proceduralne aspekte spora, sem da arbitru pruži osnovno razumevanje predmeta.

4.4.2. Arbitar je vlasnik beznačajnog broj akcija u jednoj od stranaka ili u povezanom licu jedne od stranaka, koja je javno kotirana.

4.4.3. Arbitar i menadžer, direktor ili član nadzornog odbora, ili bilo koje lice koje ima kontrolni uticaj na jednu od stranaka ili na povezano lice jedne od stranaka, radili su zajedno kao zajednički veštaci ili u drugom profesionalnom svojstvu, uključujući i kao arbitri u istom predmetu.

4.4.4. Arbitar ima odnos sa jednom od stranaka ili njenom filijalom preko društvene mreže.

4.5. Kontakti između arbitra i jednog od veštaka:

4.5.1. Arbitar je, kada je postupao kao arbitar u drugom predmetu, saslušao svedočenje veštaka koji je angažovan u tekućem postupku.

Članovi Radne grupe za reviziju Smernica iz 2014. god.

Predsedavajuća

Erika Stajn (*Erica Stein*)
Kopredsedavajuća Podkomiteta za smernice i
pravila u arbitraži IBA za period od 2022. do 2023.
godine, *Stein Arbitration, Brisel*

Zamenica predsedavajuće

Klaudija Frutos-Piterson
(*Claudia Frutos-Peterson*)
Curtis Mallet, Vašington, Distrikt Kolumbija

Sekretari

Dejvid Blekmen (*David Blackman*)
Chaffetz Lindsey, Njujork

Vajva Dadval (*Viva Dadwal*)
King & Spalding, Njujork

Vođe ekipa

Nikolas Anžele
(*Nicolas Angelet*)
Angelet Law, Brisel

Krina Baltag (*Crina Baltag*)
Stockholm University, Stokholm

Danijel Doža (*Dániel Dózsa*)
Queritius, Budimpešta

Sara Grimer (*Sarah Grimmer*)
Twenty Essex, Singapur

Jan Hajner Neden (*Jan Heiner Nedden*)
Hanefeld, Hamburg

Marili Paralika (*Marily Paralika*)
Fieldfisher, Pariz

Luiz Rajli (*Louise Reilly*)
The Law Library, Irska

Melori Silberman (*Mallory Silberman*)
*Georgetown University, Vašington, Distrikt
Kolumbija*

Hilde van der Ban (*Hilde van der Baan*)
Allen & Overy, Amsterdam

Galina Žukova (*Galina Zukova*)
Zukova Legal, Pariz

Članovi

Andre Abud (*André Abbud*)
BMA Advogados, Sao Paolo/Rio de Ženeiro/Brazilia

Folašejd Ali (*Folashade Alli*)
Folashade Alli & Associates, Lagos

Ričard Apun (*Richard Apphun*)
AL Contract Services, Rim

Benan Arseven (*Benan Arseven*)
Moroğlu Arseven, Istanbul

Giedre Aukštuolijene (*Giedrė Aukštuolienė*)
Ellex, Vilnus

Žuli Bedar (*Julie Bédard*)
Skadden, Njujork/Sao Paolo

Pjer Bjenvenu (*Pierre Bienvenu*)
IMK avocats, Montreal

Dejvid Blekmen (*David Blackman*)
Chaffetz Lindsey, Njujork

Lorens Bu (*Lawrence Boo*)
The Arbitration Chambers, Singapur

Danijela Bambači (*Daniela Bambaci*)
BRG, Buenos Aires/Njujork

Alfredo Bular (*Alfredo Bullard*)
Bullard Falla Ezcurra, Lima

Pjer Burger (*Pierre Burger*)
Werksmans, Johanezburg

Hulijana Kastiljo (*Juliana Castillo*)
Eviosys, Pariz

Zarina Činoj (*Zarina Chinoy*)
Panchshil Realty, Pune

Danijel Hejlbron Krispim (*Daniel Heilbron
Chripim*)
Galp, Rio de Ženeiro

Stefani Koen (*Stephanie Cohen*)
Cohen Arbitration, Njujork

Silvi Beboi Ebongo (*Sylvie Bebohi Ebongo*)
HBE Avocats, Pariz/Jaunde

Halid Abu El Huda (*Khaled Abou El Houda*)
Houda Law Firm, Dakar

Kun Fan (*Kun Fan*)
UNSW, Sydney

Loren Fridman (*Lauren Friedman*)
King & Spalding, New York

Alis Frimut-Volf (*Alice Fremuth-Wolf*)
Nivalion, Vienna

Beata Gesel (*Beata Gessel*)
Gessel Kancelaria, Warsaw

Tom Glazgou (*Tom Glasgow*)
Omni Bridgeway, Singapore

Sandra Gonzales (*Sandra González*)
Ferrere, Montevideo

Dži Hi Džang (*Ji Hi Jung*)
General Motors International, Seoul

Frank Hormz (*Frank Hormes*)
Hochtief, Essen

Sofija de Sampaio Žaleš
(*Sofia de Sampaio Jalles*)
Armesto & Asociados, Madrid

Dijala Himenes (*Dyalá Jimenez*)
DJ Arbitraje, San José

Pal Kara (*Pál Kara*)
*MOL Hungarian Oil and Gas Plc,
Budapest*

Dženifer Kirbi (*Jennifer Kirby*)
Kirby Arbitration, Paris/New York

Kristijan Lidli (*Christian Leathley*)
HSF, New York

Barton Legum (*Barton Legum*)
Honlet Legum, Paris

Silvija Markili (*Silvia Marchilli*)
White & Case, Houston

Rikardo Dalmaso Marques
(*Ricardo Dalmaso Marques*)
META, São Paulo

Lusi Martinez (*Lucy Martinez*)
Martinez Arbitration, Sydney/London

Aleksi Mur (*Alexis Mourre*)
MGC Arbitration, Paris

Krista Muler (*Christa Mueller*)
Mueller Abogados, Mexico City

Harold Noh (*Harold Noh*)
Kim & Chang, Seoul

Jošimi Ohara (*Yoshimi Ohara*)
Nagashima Ohno & Tsunematsu, Tokyo

Šerina Peti (*Sherina Petit*)
Norton Rose, London

Ren King (*Ren Qing*)
Global Law Office, Beijing

Noradel Radžaj (*Noradèle Radjai*)
Lalive, Geneva

Sami Tanus (*Sami Tannous*)
Freshfields, Dubai

Pol Tišauer (*Paul Tichauer*)
CEO Arbitration, Toronto

Jirži Urban (*Jiří Urban*)
KPMG, Prague

Muhamed S. Abdel Vahab
(*Mohamed S. Abdel Wahab*)
Zulficar Partners, Cairo

Dankan Votson (*Duncan Watson*)
Quinn Emanuel, Hong Kong/Perth